

Правове регулювання процедур вирішення митних спорів в Україні

Монографію присвячено сутності та особливостям правового регулювання процедур вирішення митних спорів в Україні, а також формуванню напрямів удосконалення у цій сфері.

Наукове видання може бути цікавим для адвокатів, митних органів, суддів, фізичних та юридичних осіб, які перевозять предмети через митний кордон України, науковців, здобувачів вищої освіти, а також для всіх, хто цікавиться питаннями правового регулювання процедур вирішення митних спорів.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1	
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ	
ПРОЦЕДУР ВИРІШЕННЯ МИТНИХ СПОРІВ В УКРАЇНІ	7
1.1 Митні правовідносини як передумова виникнення митних спорів	7
1.2 Митний спір як вид правового спору	24
РОЗДІЛ 2	
ПРАВОВІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕДУРНОГО РЕГУЛЮВАННЯ	
ВИРІШЕННЯ МИТНИХ СПОРІВ В УКРАЇНІ	53
2.1 Сутність та правова природа процедурного регулювання вирішення митних спорів	53
2.2 Процедури вирішення митних спорів в адміністративному порядку	69
2.3 Процедури вирішення митних спорів у судовому порядку	98
РОЗДІЛ 3	
ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ	
ПРОЦЕДУР ВИРІШЕННЯ МИТНИХ СПОРІВ В УКРАЇНІ	125
3.1 Альтернативні процедури вирішення митних спорів ..	125
3.2 Напрями вдосконалення правового регулювання процедур вирішення митних спорів в Україні	149
ВИСНОВКИ	162
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	167

ВСТУП

Митне регулювання характеризується високим рівнем імперативності. Суспільні відносини, що виникають у процесі або з приводу переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України, орієнтовані на державу і їм властивий публічний характер. Тому превалюючими у сфері митної справи є публічні інтереси. Зіткнення публічних та приватних інтересів суб'єктів митних правовідносин є основною митного конфлікту. Це, у свою чергу, спричиняє виникнення митного спору, що об'єктивно зумовлено правовою природою митних правовідносин.

Реалізація норм законодавства України супроводжується значною кількістю митних спорів. Такі суперечки розв'язуються за відповідними процедурами. Ознакою держави, яка може йменуватися демократичною, соціальною і правовою, вважається запровадження чітких та ефективних правил вирішення митних спорів. Водночас, як свідчить практика, правила, що регламентують ці процедури, потребують постійного вдосконалення. Норми чинного законодавства не дозволяють сформувати повне уявлення про процедурний аспект вирішення митних спорів.

Крім цього, важливим фактором є те, що в умовах демократичного суспільства митні спори стають різноманітними та складними. Практика застосування чинних нормативно-правових актів, що визначають особливості розгляду митних спорів, свідчить про певні проблеми у цьому процесі. Необхідний всебічний

аналiз чинного законодавства України, який дозволить визначити напрями подальшого удосконалення правового регулювання процедур вирiшення митних спорiв.

У зв'язку з цим особливої актуальності набуває питання чiткої регламентацiї процедурного аспекту вирiшення митних спорiв, адже саме від процедур залежить ефективнiсть застосування засобiв вирiшення митних спорiв.

РОЗДІЛ 1

Теоретичні засади правового регулювання процедур вирішення митних спорів в Україні

1.1 Митні правовідносини як передумова виникнення митних спорів

Митне регулювання встановлює порядок та правила, при дотриманні яких особи реалізують право на переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України.

Згідно зі ст. 7 Митного кодексу України (далі — МК України) встановлені порядок і умови переміщення товарів через митний кордон України, їх митний контроль та митне оформлення, застосування механізмів тарифного і нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, справляння митних платежів, ведення митної статистики, обмін митною інформацією, ведення Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності, здійснення відповідно до закону державного контролю нехарчової продукції при її ввезенні на митну територію України, запобігання та протидія контрабанді, боротьба з порушеннями митних правил, організація і забезпечення діяльності митних органів та інші заходи, спрямовані на реалізацію державної митної політики, становлять митну справу. Безпосереднє керівництво здійсненням митної справи покладається на центральний орган виконавчої влади,

що реалізує державну митну політику¹. Законодавець влучно вказує на той факт, що митна справа націлена на реалізацію державних митних інтересів, з чого випливає, що виключно держава в особі її органів володіє абсолютним правом на здійснення такої справи².

Митна справа є важливим проявом суверенітету держави та вагомим інструментом щодо забезпечення державних інтересів за напрямками захисту національного ринку, забезпечення безпеки суспільства, забезпечення надходжень до бюджету³. Митна справа у всіх країнах є виключною монополією держави. Це означає виключне право держави на розробку засад митної політики і механізму її здійснення. Головний зміст державної монополії митної справи полягає в забезпеченні цілісного централізованого регулювання зовнішньоторговельного обміну. Монополія митної справи вирішує по суті два завдання: якнайширше використання зовнішньоекономічних зв'язків для розвитку економіки країни і захисту її від несприятливого впливу зовнішньоекономічних чинників⁴.

У митно-правовій літературі митною справою прийнято називати специфічну, комплексну і різноманітну діяльність держави, що виявляється у функціонуванні її органів, які безперервно, послідовно, владно і в рамках законодавства впливають на зовнішньополітичну і зовнішньоекономічну діяльність шляхом визначення порядку і умов переміщення через митний кордон України товарів і транспортних засобів, справляння митних платежів, митного оформлення, митного контролю та інших заходів з метою

---

¹ Митний кодекс України : Закон України від 13 березня 2012 року № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (дата звернення 25.10.2022).

² Найденко О.Є., Єніна А.О., Костяна О.В. Основні аспекти становлення та розвитку митної справи України. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Випуск 23. С. 509.

³ Сандровский К.К. Таможенное право в Украине : учеб. пособие. Киев : Вентури, 2000. С. 4.

⁴ Шишка Р.Б., Сергієнко В.В. Митне право України : навч. посібник. Харків : Еспада, 2002. С. 18.

її регулювання відповідно до державних інтересів. Митна справа є самостійним видом діяльності виконавчої влади, основними ознаками якої є її владний виконавчо-розпорядчий характер та комплексна контролююча спрямованість щодо переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України⁵.

Характерними особливостями такого феномену як митна справа є його комплексний характер, неоднорідність складових елементів. Це обґрунтовується природою і призначенням митної справи, в функції якої входить вирішення різнопланових завдань, задоволення різних інтересів і потреб держави, суспільства і людей, які іноді майже протилежні⁶. Основою категорії «митна справа» є правове регулювання суспільних відносин, пов'язаних з переміщенням товарів і транспортних засобів через митний кордон України.

У теорії права правовідносини виражаються у конкретному зв'язку між правомочними й зобов'язаними суб'єктами — носіями суб'єктивних юридичних прав, обов'язків, повноважень і відповідальності — та забезпечуються державою⁷. Отже, правовідносини — це врегульовані нормами права суспільні відносини, учасники яких є носіями суб'єктивних прав і юридичних обов'язків, що охороняються і гарантуються державою.

Характерними особливостями правовідносин є: 1) юридичний зв'язок між особами, що виникає на основі норм права, тобто правовідношення — це не всяке фактичне відношення, а тільки те, яке врегульоване нормами права; 2) юридичний зв'язок, здійснюваний через суб'єктивні права і юридичні обов'язки, існує постільки, поскільки її учасники є носіями таких прав і обов'язків, тобто в правовідношенні завжди є сторона уповноважена і правозобов'язана (контрагенти правовідношення); 3) юридичний

⁵ Настюк В.Я., Шульга М.Г. Митне право України : навч. посібник. Харків : Нац. юрид. акад. України, 2001. С. 3–4.

⁶ Жорін Ф.Л. Правові основи митної справи в Україні (конспект курсу лекцій з програмних тем) : навч. посібник. К. : КНЕУ, 2001. С. 42.

⁷ Скакун О.Ф. Теорія держави і права : підручник. Харків : Консум; Нац. ун-т внутр. справ, 2001. С. 345.

зв'язок, який має індивідуальний характер, тобто суб'єктом правовідношення завжди є персонально певна особа — конкретна людина або конкретна організація, якою і належать суб'єктивні права і юридичні обов'язки в даному правовідношенні; 4) юридичний зв'язок, який має вольовий характер, тобто виникнення, зміна і припинення правовідношення може бути обумовлено: а) волею правотворчих органів держави, що міститься в юридичних нормах; б) волею осіб, що безпосередньо реалізують відповідні норми права; в) волею посадовців, органів держави, що застосовують норми права; 5) юридичний зв'язок, який охороняється державою від порушень; б) залежно від розподілу прав і обов'язків правовідношення: односторонні; двосторонні⁸.

Митні правовідносини є одним із різновидів правовідносин. У наукових працях відмічається, що у митній сфері найбільш рельєфно знаходить своє відображення специфіка методу правового регулювання митних правовідносин як відносин, що виникають під час переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України⁹. Серед науковців відсутній єдиний підхід про галузеву належність митних правовідносин. Так, Р.Б. Шишка та В.В. Сергієнко відносять митні правовідносини до адміністративно-правових¹⁰. Цієї ж позиції дотримується І.А. Муравйова, яка стверджує, що митні правовідносини є різновидністю адміністративних правовідносин, спільність яких зумовлена предметом і методом правового регулювання¹¹. На її думку митні

---

⁸ Хатнюк Н.С. Система податкових правовідносин: проблеми теорії та практики правового забезпечення : монографія / за заг. ред. д.ю.н., професора, заслуженого юриста України В.І. Литвиненка. Київ : Видавництво «Людмила», 2018. С. 36–37.

⁹ Панов І.О. Митні правовідносини як вид правових відносин. *Право і безпека*. 2009. № 2. С. 11.

¹⁰ Митне право України : навч. посіб. / Р.Б. Шишка, В.В. Сергієнко. Х. : Еспада, 2002. С. 36.

¹¹ Муравйова І.А. Адміністративно-правовий статус суб'єктів митних правовідносин : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна академія управління персоналом». Київ, 2020. С. 15.

правовідносини — це правовідносини, що виникають, розвиваються та припиняються на підставі реальних або потенційних юридичних фактів з приводу переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України, суб'єкти яких мають відповідні суб'єктивні права та кореспондуючі їм юридичні обов'язки, що закріплені в нормах адміністративного права¹². У свою чергу В.Т. Комзюк звертає увагу на те, що митне регулювання являє собою велику сукупність правових норм, які мають внутрішні взаємозв'язки, проте вони є складовими інших галузей права¹³.

З'ясовуючи правову природу, сутність, ознаки та види митних правовідносин Ю.В. Оніщик доходить до висновку, що митні правовідносини — це врегульовані нормами різної галузевої належності суспільні відносини, засновані на принципах владності і підпорядкування, що виникають у процесі або з приводу переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України¹⁴. На його думку специфічними ознаками митних правовідносин є: 1) комплексний характер — митні правовідносини можуть бути врегульовані адміністративно-правовими (організація діяльності митних органів, адміністративна відповідальність за порушення митних правил), фінансово-правовими (справляння митних платежів, контроль за дотриманням правил переміщення валютних цінностей через митний кордон України), цивільно-правовими (підприємницька діяльність, пов'язана із наданням послуг з декларування товарів, транспортних засобів комерційного призначення, які переміщуються через митний кордон України) та міжнародно-правовими нормами (національне митне законодавство

¹² Муравйова І.А. Адміністративно-правовий статус суб'єктів митних правовідносин : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна академія управління персоналом». Київ, 2020. С. 16–17.

¹³ Комзюк В.Т. Адміністративно-правові засоби здійснення митної справи : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Національний університет внутрішніх справ. Харків, 2003. С. 39.

¹⁴ Оніщик Ю.В. Митні правовідносини: поняття, ознаки, види. *Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право)*. 2012. № 1 (56). С. 145.

ґрунтується на положеннях міжнародних договорів у митній сфері); 2) фактор переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України — відносини, які не пов'язані з таким переміщенням, не є митними; 3) публічно-правовий характер — митні правовідносини є різновидом, насамперед, публічних, і їм властиві риси останніх, що обумовлено характером повноважень митних органів, а також тим, що у їх діяльності переважають публічні, а не приватні інтереси; 4) нерівність суб'єктів митних правовідносин — юридична нерівність як риса митно-правового регулювання базується на нееквівалентній природі митних відносин, що відображаються у змісті та структурі прав та обов'язків суб'єктів митних відносин, коли відповідні суб'єкти за чинним законодавством мають юридично владні повноваження щодо інших¹⁵.

Ми поділяємо позиції тих вчених, які вважають, що митні правовідносини регулюються за допомогою норм різної галузевої належності, а не лише норм законодавства України з питань митної справи. Це в значній мірі ускладнює застосування правових норм в межах єдиного юридичного поля, що породжує юридичні колізії¹⁶.

Урегульовуючи за допомогою правових норм суспільні відносини, що виникають у процесі або з приводу переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон, держава визначає коло суб'єктів митних правовідносин. МК України не містить окремого переліку суб'єктів митних правовідносин. Згідно зі ст. 4 МК України суб'єктами митних правовідносин є: авторизований економічний оператор; громадяни — фізичні особи: громадяни України, іноземці, особи без громадянства; декларант — особа, яка

---

¹⁵ Онїщик Ю.В. Митні правовідносини: поняття, ознаки, види. *Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право)*. 2012. № 1 (56). С. 144.

¹⁶ Онїщик Ю.В. Інститут митних платежів: особливості правового регулювання. *Митна справа*. 2012. № 5 (83). С. 62; Онїщик Ю.В. Правове регулювання митних відносин в Україні та в країнах Європейського Союзу: фінансово-правовий аспект : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2014. С. 146; Онїщик Ю.В. Правова конструкція «митні платежі»: проблеми сучасної інтерпретації. *Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму*. 2016. № 3–4. С. 24.

самостійно здійснює декларування або від імені якої здійснюється декларування; експрес-перевізник; нерезиденти; митні органи; перевізник; підприємство — будь-яка юридична особа, а також громадянин-підприємець; платник податків — особа, на яку відповідно до цього Кодексу, Податкового кодексу України та інших законів України покладено обов'язок зі сплати митних платежів; повірений; посадові особи підприємств; посадові особи представництв іноземних держав та міжнародних організацій; правовласник; резиденти; уповноважена особа (представник)¹⁷. До суб'єктів митних правовідносин слід також віднести митного брокера та агента з митного оформлення, особливості діяльності яких визначено у ст. ст. 416–419 МК України.

У зв'язку з цим суб'єктів митних правовідносин доцільно класифікувати на дві групи: 1) суб'єкти, що наділені владними повноваженнями; 2) суб'єкти, що не наділені владними повноваженнями¹⁸. Обов'язковими суб'єктами митних правовідносин є митні органи — суб'єкти, що наділені владними повноваженнями у сфері митної справи. До суб'єктів, що не наділені владними повноваженнями, необхідно віднести: фізичних осіб, юридичних осіб, декларантів, нерезидентів, експрес-перевізників, перевізників; підприємства; платників податків; повірених; посадових осіб підприємств; правовласників; резидентів; уповноважених осіб (представників), митних брокерів та агентів з митного оформлення.

Ю.В. Оніщик відмічає, що митні органи реалізують свою компетенцію через владні повноваження, тоді як правоздатність інших суб'єктів за своїм змістом залежна від компетенції владної сторони митних правовідносин. Отже, переважна більшість митних правовідносин має імперативний характер. Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності зобов'язані виконувати владні приписи,

¹⁷ Митний кодекс України : Закон України від 13 березня 2012 року № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (дата звернення: 25.10.2022).

¹⁸ Оніщик Ю.В. Правове регулювання митних відносин в Україні та в країнах Європейського Союзу: фінансово-правовий аспект : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2014. С. 58.

[Перейти на сайт](#) →